

4. Якушев А. Н. Становление и развитие института присуждения ученых степеней в университетах Западной Европы (XII – пер. пол. XX вв.) / А. Н. Якушев. – Ставрополь : СГУ, 1996.

5. A new start for the Lisbon Strategy. Communication to the Spring European Council: Working together for growth and jobs. Communication from President Barroso in agreement with Vice-President Verheugen, 2005. – 27 p.

6. Rosemary D. Producing and Re/producting the European University in the 21-st century research: perspectives on the shifting purpose of higher education / D. Rosemary // Conference of Higher Education Researchers, Ghent, Belgium. – November, 2007.

7. Teichler U. Changing structures of the higher education systems: the increasing complexity of underlying forces / Ulrich Teichler // Higher Education Policy. – 2006. – № 19. – P. 447 – 461.

РЕЗЮМЕ

В статтє освещена историческая ретроспектива становления института научных степеней и ученых званий в Европе; проанализированы истоки современной системы научных степеней и ученых званий; установлена взаимозависимость системы высшего образования стран Европы, структуры университетских степеней и условий присуждения докторской степени.

Ключевые слова: ретроспектива становления, научная степень, ученое звание, степень, университет.

SUMMARY

The article highlights the historical retrospective of the formation of the institute of scientific degrees and scientific knowledge in Europe analyzed the origins of the modern system of scientific degrees and scientific ranks, have interdependent system of higher education in Europe, the structure of university degrees and conditions of the award of doctoral degree.

Key words: scientific degrees, retrospective formation, degrees, academic rank, university.

УДК (0.041.4): [371+373.1+373.51] (410.1)

Ж. Ю. Чернякова

*Сумський державний педагогічний
університет ім. А. С. Макаренка*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У КОНТЕКСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

У статті розглянуто міжнародні та європейські освітні документи щодо реформування педагогічної галузі; визначено особливості професійної підготовки вчителів старшої школи Великої Британії у контексті процесу інтернаціоналізації освіти; виокремлено напрями професійної підготовки вчителів старшої школи Великої Британії.

Ключові слова: інтернаціоналізація освіти, старша школа, мобільність, Європейська Рада, міжнародні програми обміну.

Постановка проблеми. На сучасному етапі інтеграції України у світовий та європейський простір освіти та науки докорінного реформування потребує

національна педагогічна освіта. В умовах інтернаціоналізації освіти нагальним є питання щодо якісної професійної підготовки педагогічних кадрів, які легко адаптуються до сучасних умов навчання, а згодом стануть конкурентоспроможними та кваліфікованими спеціалістами на ринку праці. Освітня політика нашої держави спрямована на ефективне розв'язання проблеми професійної підготовки педагогічних кадрів. Державні документи з питань освіти (Закони України «Про освіту», «Про загальну середню освіту», Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»), Національна доктрина розвитку освіти України у XXI ст., Концепція педагогічної освіти, Державна програма «Вчитель») обґрунтовують головні цілі та принципи реформування української системи освіти та наголошують на необхідності підготовки високопрофесійних педагогічних кадрів, які готові здійснювати формування та розвиток конкурентоспроможної особистості для європейського суспільства в системі безперервної освіти.

Зазначимо, що реформування національної освітньої системи кожної країни відбувається з урахуванням сучасних тенденцій до розвитку освіти, які визначаються у міжнародних та європейських освітніх документах. Важливим підґрунтям для визначення національної стратегії модернізації педагогічної освіти є вивчення, узагальнення та систематизація позитивного міжнародного освітнього досвіду розвинутих країн світу, зокрема Великої Британії. Проте проблема професійної підготовки вчителів старшої школи Великобританії саме у контексті інтернаціоналізації освіти потребує ретельного вивчення.

Аналіз актуальних досліджень. Дослідженню цієї проблеми приділяли велику увагу відомі російські та вітчизняні науковці Г. Алексєвич, А. Барбарига, Б. Вульфсон, О. Джуринський, В. Кларін, І. Костицька, Е. Куликова, В. Кумарін, Н. Лавриченко, В. Лапчинська, М. Лещенко, О. Локшина, З. Малькова, Г. Марченко, О. Овчарук, І. Панченко, А. Парінов, Я. Полякова, Л. Пуховська, К. Салімова, А. Сбруєва, С. Сисоєва, І. Соколова, О. Сухомлинська, Г. Терещук, Н. Шкарбан та ін.

Загальні проблеми професійної підготовки педагогічних кадрів вивчали російські та українські дослідники: систему професійної підготовки вчителів у Західній Європі в кінці XX століття (Л. П. Пуховська); пріоритетні напрями реформування вищої педагогічної освіти в Англії наприкінці 80-х – на початку 90-х років XX століття (А. В. Парінов); специфічні особливості професійно-педагогічної підготовки вчителів у 90-ті роки XX століття (Н. П.

Яцишин); систематизацію теоретичних та практичних надбань щодо навчання студентів у педагогічних коледжах Англії у ХХ столітті (О. Ю. Леонтьєва); особливості методичної підготовки вчителів англійської мови (І П. Задорожна); процес формування професійної майстерності вчителя в системі педагогічної освіти Англії та Уельсу (Ю. В. Кищенко); професійні компетенції сучасного європейського вчителя в умовах побудови суспільства знань у контексті Лісабонської стратегії (А. А. Сбруєва).

Мета статті – визначити особливості підготовки вчителів старшої школи Великої Британії у контексті процесу інтернаціоналізації освіти. Відповідно до мети поставлено такі завдання:

- проаналізувати міжнародні та європейські освітні документи щодо реформування педагогічної освіти наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.;
- виокремити напрями професійної підготовки вчителів старшої школи Великобританії у контексті інтернаціоналізації освіти.

Виклад основного матеріалу. У контексті інтернаціоналізації освіти країни-учасниці ЄС опікуються питаннями щодо педагогічної підготовки вчителів з урахуванням сучасних міжнародних вимог. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст. було прийнято низку міжнародних та європейських освітніх документів, спрямованих на підвищення професійної підготовки випускників.

Так, у 2000 р. у Лісабоні Європейська Рада наголошувала, що «люди є головною цінністю Європи й інвестування в людей є визначальним для побудови Європи з економікою знань». Саме на засіданні Єврокомісії було прийнято нову програму «Освіта та професійна підготовка 2010», яка спрямована на модернізацію професійної підготовки у країнах-учасниках ЄС.

Необхідно зосередити увагу на документі «Конкретні завдання розвитку освіти та професійної підготовки», який був розроблений у 2001 р. Європейською комісією, а його підґрунтям стали документи Лісабонської Європейської Ради. У документі наголошується на застосуванні комплексного підходу до розвитку національних освітніх політиків країн-членів ЄС, визначаються спільні принципи, завдання, дії у сфері освітньої галузі до 2010 року, а саме підвищення якості та ефективності систем освіти і професійної підготовки; забезпечення загальної доступності освіти і професійної підготовки [3].

У 2004 р. у Спільній доповіді Ради й Комісії щодо виконання Лісабонських цілей у сфері освіти та підготовки кадрів було наголошено на

загальних європейських принципах розвитку компетенцій та кваліфікацій учителів. Як було зазначено Європейською Радою, «мотивація, уміння та компетенції вчителів, викладацького складу, адміністрації є ключовими для досягнення високих якісних освітніх результатів» [6]. Отже, зусилля викладацького складу повинні бути спрямовані на постійний професійний розвиток особистості.

Крім того, на європейському рівні у межах міжнародних програм Коменіус (Comenius), Еразмус (Erasmus), Леонардо (Leonardo) розроблено спеціальні проекти, що спрямовані на розвиток професійних компетенцій учителя. Так, нова Програма безперервної освіти (2007–2013 рр.) приділяє більше уваги мобільності вчителів і міжнародним проектам співробітництва між вищими педагогічними навчальними закладами [9].

Відзначимо, що якість викладання є одним з ключових факторів, що визначає здатність країн-членів ЄС до підвищення конкурентоспроможності у глобалізованому світі. Дослідження засвідчують, що якісна робота вчителя безпосередньо пов'язана з досягненнями учнів, а потім з його подальшими успіхами та діяльністю [7].

У 2006 р. Європейська Рада обґрунтувала, що «освіта і підготовка є вирішальними факторами для розвитку довгострокового потенціалу конкурентоспроможності Європи та соціальної єдності» [1].

Тому у 2007 р. до розгляду в Європейський парламент було запропоновано Комюніке щодо підвищення якості підготовки вчителів. У документі зазначено, що освітня політика професійної підготовки вчителів тісно пов'язана із соціальною політикою (зосереджується увага на ролі освіти як фактора соціального включення); інноваційною політикою (підготовка молодих людей до підприємництва та інновацій); науково-дослідною політикою (для покращання і розвитку педагогічної науки); підприємницькою політикою (необхідність створення підприємницької освіти для директорів шкіл і вчителів); мовною політикою (стратегія мультлінгвізму, що проголошує цінність вивчення іноземних мов для вчителів), політикою визнання професійних кваліфікацій [2].

У контексті європейської освітньої політики у документі під назвою «Спільні Європейські принципи для визначення професійних компетенцій і кваліфікацій учителя» було виділено загальні принципи, що розкривають сутність європейської професії вчителя, яка має такі характеристики:

- висококваліфікованість професії (вчитель повинен мати вищу освіту – ґрунтовні знання з предмета, педагогіки, розуміння соціального і полікультурного виміру освіти; уміння та компетенції для спілкування з учнями);

- учитель – це професія для безперервного навчання (постійна підтримка вчителів до професійного самовдосконалення і розвитку впродовж життя);

- мобільність професії (мобільність як головний компонент освітніх програм підготовки вчителів; можливість навчатися в інших європейських країнах з освітньою метою);

- професія ґрунтується на партнерських відношеннях: співробітництво вищих навчальних закладів з місцевими школами [2].

Зазначимо, що уряди країн-членів ЄС перебудовують національні освітні системи професійної підготовки вчителів з урахуванням стратегій, резолюцій та рекомендацій, які висвітлюються в міжнародних та європейських освітніх документах. Розглянемо документально-джерельну базу реформаційних процесів професійної підготовки вчителів старшої школи у Великобританії.

На національному рівні уряд Великобританії приділяє значну увагу модернізації педагогічної освіти, оскільки реформаційні процеси у шкільних навчальних закладах вимагають перегляду професійної підготовки вчителів. Проблема реформування педагогічної системи освіти не залишається поза увагою Британського Парламенту. Так, у Білій Книзі (1997) відзначено, що «у руках педагогів знаходиться ключ до успіхів учнів» [4]. Розглянемо більш детально головні завдання вчителя, які визначено у спеціальному розділі цієї книги:

- оволодіння останніми досягненнями у галузі педагогічної майстерності;

- забезпечення оперативного доступу до наукових досягнень, нових навчальних матеріалів та засобів;

- створення умов для обміну передовим педагогічним досвідом;

- підвищення статусу педагогічної професії;

- створення дослідницьких лабораторій на базі передових шкіл для проведення експериментів та апробації інноваційних методів навчання;

- розробка нових стандартів до програм підготовки вчителів початкових і середніх шкіл;
- сприяння зміцненню співробітництва між школами та педагогічними коледжами й університетами;
- забезпечення психолого-педагогічної підтримки кожного вчителя-початківця протягом одного року, а також допомоги за підтримки Агентства підготовки вчителів (Teacher Training Agency – ТТА);
- уведення нової посади – вчителя-майстера для висококваліфікованих учителів (Advanced Skills Teacher) [4].

Отже, у Білій Книзі (1997 р.) вказується, що знання і навички стануть головними складовими на шляху до життєвого успіху. Кожна держава прагне будувати таке суспільство, в якому кожен індивід високоосвіченим та буде спроможним поновлювати свої знання впродовж життя.

Активізація реформаційних процесів у системі середньої освіти Великобританії наприкінці ХХ – початку ХХІ ст. вимагає перегляду навчальних планів, програм, засобів і форм підготовки педагогічних кадрів для середньої школи, оскільки впровадження міжнародного та європейського вимірів у середню школу потребує певної професійної підготовки. Так, до навчальних планів підготовки вчителів у Роегемптонському інституті вищої освіти (Лондон) було введено спецкурс «Європейський простір», метою якого було обов'язкове стажування викладачів в одному з педагогічних закладів Європи; навчання студентів від 2 тижнів до 1 року за кордоном; використання набутих знань, умінь і навичок під час педагогічної практики студентів.

Крім того, на базі факультету педагогіки Роегемптонського інституту було розроблено модульний курс «Питання педагогіки і європейський простір в освіті», що спрямований на поглиблення знань студентів про розвиток країн ЄС, розуміння полікультурного різноманіття, формування громадянина Європи та світу [8].

У контексті інтернаціоналізації освіти особливого вивчення потребує педагогічна підготовка вчителів старшої школи Великобританії, оскільки старші класи є перехідною ланкою на шляху отримання вищої освіти, а якість здобутої освіти повинна відповідати міжнародним стандартам.

Так, в університеті Лондона впроваджуються нові міжнародні стандарти підготовки вчителів з громадянської освіти, географії,

міждисциплінарних глобальних знань, літератури та іноземних мов з урахуванням інтернаціоналізаційного змісту освіти. Отже, професійна підготовка вчителів з громадянської освіти спрямована на:

- розуміння різниці між сучасною демократичною формою правління і недемократичною у своїй країні та інших;
- розвиток почуття індивідуальної й колективної відповідальності; розуміння поняття «громадянин Всесвіту», історії його виникнення, культурної і соціальної різноманітності;
- розуміння прав людини і соціальної справедливості (крім конституційних прав, права людини на автономність, щастя у широкому розумінні, культурну, релігійну і політичну свободи);
- розвиток здатності бачити проблему з різних точок зору з урахуванням національної та міжнародної різноманітності (етнічна, лінгвістична, релігійна тощо) [8].

Отже, метою курсу «Громадянська освіта і лідерство» є підготовка громадянина з глобальним і критичним мисленням, з поважливим ставленням до різних культур і традицій, готових сприймати нововведення, мобільних, працездатних, спроможних виконувати роль лідерів у сім'ї, на робочому місці, у суспільстві.

У контексті інтернаціоналізації професійна підготовка майбутніх учителів географії повинна бути спрямована на:

- розвиток критичного мислення щодо вивчення фундаментальних питань з географії (наприклад характеристики та процеси переселення людей, їх адаптації, розташування, розуміння процесів на локальному, національному і міжнародному рівнях та їх порівняння);
- вивчення та розуміння глобальних процесів, причин їх виникнення та наслідків у географічному контексті;
- розвиток здатності критично описувати, пояснювати розташування й характеристики екосистем, кліматичних систем тощо;
- вивчення та характеристику схем розподілу, використання ресурсів, економічної й політичної діяльності, торгівлі, інформаційних потоків у порівняльному аналізі, насамперед з акцентом на їх розбіжностях на локальному, національному і глобальному рівнях [8].

Міжнародні освітні стандарти професійної підготовки вчителів з міждисциплінарних глобальних знань наголошують на:

- розумінні процесів і впливу ключових глобальних питань, таких як, інтеграція світової економічної системи, глобальних екологічних проблем навколишнього середовища та вплив інноваційних технологій; засоби масової інформації та комунікації, демографічні проблеми і відповідні зміни в соціальній сфері, пов'язані з національною й транснаціональною ідентичністю, ідеями громадянськості;
- поважному ставленні до різних культур, вивченні історичного досвіду у глобальному контексті;
- розумінні глобалізації як динамічного процесу, який впливає на соціальні, лінгвістичні, інтелектуальні й естетичні цінності і відносини (між глобальним і локальним);
- розумінні й визнанні складності культур (фіксованих кордонів, держав-націй, національної ідентичності);
- визнанні кола національних і глобальних інтересів (політичних, культурних, етнічних, ідеологічних, економічних) у контексті економічного взаємозв'язку, геополітичних конфліктів, використання природних ресурсів, прав людини; дослідження взаємовідносин, пояснення умов, мотивацій для співробітництва [8].

Нарешті, у контексті інтернаціоналізації міжнародні освітні стандарти підготовки вчителів з літератури та мов полягають у вивченні традиційної, сучасної літератури, літератури й культури інших країн, етнічної літератури, літератури різних жанрів; вивченні соціального і культурного аспекту текстів з презентацією культурного регіону; умінні критично мислити щодо різноманіття мов у різних регіонах через вивчення культур і соціоекономічних груп, різних історичних періодів розвитку, розвиток здатності до спілкування у класній кімнаті й поважного ставлення до мовного різноманіття [5].

Отже, професорсько-викладацький склад Лондонського університету докладає зусиль та спрямовує свою діяльність на реформування вищої педагогічної освіти та впровадження інтернаціоналізаційних навчальних планів, програм, курсів професійної підготовки педагогічних кадрів. Крім того, широкої підтримки набуває навчання та стажування студентів педагогічних закладів за кордоном, участь у міжнародних освітніх програмах, що стимулює розвиток професійних інтересів, знань, умінь та компетенцій.

Висновки. Аналіз зазначеної проблеми доводить, що модернізація педагогічної освіти є нагальним питанням для національних освітніх систем

країн-учасниць ЄС. Інтеграція країн до єдиного загальноєвропейського простору детермінує пріоритетні напрями реформаційних процесів у педагогічній сфері: підвищення якості та ефективності професійної підготовки; забезпечення доступності професійної підготовки; визначення загальних європейських принципів розвитку професійних компетенцій та кваліфікацій учителів; створення міжнародних проектів співробітництва між вищими педагогічними закладами різних країн тощо.

У контексті інтернаціоналізації освіти Великобританія набула значного позитивного досвіду щодо педагогічної підготовки вчителів старшої школи. У навчально-виховному процесі педагогічних закладів відбуваються докорінні зміни: перегляд змісту навчальних планів, програм, курсів, предметів; упроваджуються додаткові спецкурси міжнародного та європейського вимірів. Фундатором реформаційної практики у галузі педагогічної освіти став Лондонський університет, де вперше були застосовані нові міжнародні стандарти підготовки вчителів з громадянської освіти, міждисциплінарних знань, літератури та іноземних мов.

Перспективним напрямом подальшого дослідження є вивчення змісту і методів реалізації завдань професійної підготовки вчителів старшої школи Великобританії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Commission annual report on progress towards the Lisbon objectives, 16 May 2006. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://europa.eu/int/scadplus/leg/en/ch>.
2. Communication from the Commission to the Council and the European Parliament: Improving the Quality of Teacher Education. – 2007. – 16 p.
3. Concrete Future Objectives of Education Systems. [Електронний ресурс] – Brussels : Council of European Union. – 2001. – 17 p. – Режим доступу : <http://europa.eu/int/scadplus/leg/en/ch>.
4. DfEE. Excellence in Schools. White Paper presented to Parliament by the Secretary of State for Education and Employment by Command of Her Majesty. – Lnd., 1997. – P. 45 – 52.
5. NCA Re-accreditation Internationalization Self-Study: University support for Internationalization of K-12 Schooling. – 2005. – 14 p.
6. Education and Training 2010. The Success of the Lisbon Strategy Hinges on Urgent Reform. [Електронний ресурс] – Brussels : Council of European Union, 2004. – 42 p. – Режим доступу : <http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/jir>.
7. Rivkin, Hanushek, and Kain, 2000; Hanushek, Kain and Rivkin 2005. – Teachers, Schools and Academic Achievement. – 2005.
8. Roehampton University, London. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.roehampton.ac.uk>.

9. Working Group on improving the education of teachers and trainers, progress reports. [Електронний ресурс] – Brussels : European Commission. 2003, 2004. – 74 p. – Режим доступу :

<http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010/objectives-en.html>.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрены международные и европейские образовательные документы по реформированию педагогической отрасли; определены особенности профессиональной подготовки учителей старшей школы Великобритании в контексте процесса интернационализации образования; выделены направления профессиональной подготовки учителей старшей школы Великобритании.

Ключевые слова: интернационализация образования, старшая школа, мобильность, Европейский Совет, международные программы обмена.

SUMMARY

The article examines international and European documents on educational reform and educational field; defined features training high school teachers in the UK context of the internationalization of education, separation lines of training high school teachers UK.

Key words: internationalization of education, upper school, mobility, the European Council, international exchange programs.